

Sygn. akt VIII Ns 478/21

POSTANOWIENIE

Dnia 23 grudnia 2021 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi VIII Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: Asesor sądowy Justyna Stelmach

Protokolant: st. sekr. sąd. Dorota Piasek

po rozpoznaniu w dniu 21 grudnia 2021 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z wniosku K. P.

z udziałem J. P.

o dział spadku po M. P. (1)

postanawia:

1) ustalić, że w skład spadku po M. P. (2) z domu P., córce W. i H., zmarłej w dniu 10 lipca 2020 roku w Ł., ostatnio stale zamieszkałej w Ł., wchodzi:

a) własność lokalu mieszkalnego o numerze (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w Ł. przy ulicy (...) o powierzchni 35,2600 m², dla którego prowadzona jest przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi księga wieczysta o numerze (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, która stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, związanym z własnością lokalu w wielkości (...), uregulowanym w księdze wieczystej prowadzonej przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi o numerze (...) – o wartości 200.000 (dwieście tysięcy) złotych;

b) środki pieniężne w kwocie 264,74 zł (dwieście sześćdziesiąt cztery złote siedemdziesiąt cztery grosze) na rachunku depozytowym Centrum Rehabilitacyjno-Opiekuńczego Domu Pomocy Społecznej w Ł.;

2) dokonać działu spadku po M. P. (1) w ten sposób, że przyznać wnioskodawczyni K. P. na wyłączną własność składniki opisane szczegółowo w punktach: 1) a) i 1) b) postanowienia bez obowiązku spłat i dopłat na rzecz uczestnika J. P.;

3) nakazać uczestnikowi J. P., aby wydał wnioskodawczyni K. P. w terminie 1 (jednego) miesiąca od dnia uprawomocnienia się postanowienia lokal mieszkalny opisany szczegółowo w punkcie 1) a) postanowienia;

4) ustalić, że wnioskodawczyni i uczestnik ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sygn. akt VIII Ns 478/21

UZASADNIENIE

W dniu 24 sierpnia 2012 roku K. P., reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika, złożyła wniosek o: (1) ustalenie, że w skład spadku po M. P. (2) z domu P., córce W. i H. z domu T., urodzonej dnia (...) w Z., zmarłej w dniu 10 lipca 2020 roku w Ł., ostatnio stale zamieszkałej w Ł., wchodzi nieruchomość położona przy ul. (...) w

Ł. o szacowanej wartości 200.000 zł, (2) doliczenie do spadku wartości darowizny uczynionej na rzecz uczestnika J. P. przez spadkodawczynię w postaci nieruchomości położonej przy ul. (...) w Ł. o szacowanej wartości 300.000 zł i zaliczenie jej na schedę spadkową spadkobiercy, (3) dokonanie działu spadku poprzez przyznanie na wyłączną własność wnioskodawczyni nieruchomości, o której mowa w pkt 1 bez żadnych spłat lub dopłat na rzecz uczestnika. W uzasadnieniu pełnomocnik wyjaśnił, że spadek po M. P. (1) na podstawie ustawy nabyły jej dzieci J. P. oraz K. P. po 1/2 części każde z nich. W skład spadku wchodzi nieruchomość przy ul. (...), której wyłączną właścicielką była spadkodawczyni. Jednocześnie na mocy art. 1042 k.c. do spadku należy doliczyć wartość darowizny, jaką spadkodawczyni uczyniła na rzecz uczestnika J. P. w postaci nieruchomości wymienionej w pkt 2. Wartość darowizny przewyższa wartość schedy spadkowej uczestnika, wobec czego, jak również mając na uwadze treść art. 1040 k.c., wnioskodawczyni w ramach działu spadku winna przyspaść na wyłączną własność nieruchomość przy ul. (...) bez żadnych spłat/dopłat na rzecz uczestnika.

(wniosek k. 5-6v.)

W odpowiedzi na wniosek uczestnik J. P., reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika, nie kwestionując faktu dokonania na jego rzecz darowizny oraz jej wartości (300.000 zł), poparł żądanie z pkt 1 wniosku, ponadto wniósł o dokonanie działu spadku po zmarłej M. P. (1) w ten sposób, że wchodząca w skład masy spadkowej nieruchomość przypadnie na własność wnioskodawczyni z obowiązkiem spłaty uczestnika w kwocie 75.000 zł.

(odpowiedź na wniosek k. 33-34)

W toku strony podtrzymały stanowiska w sprawie.

(protokół rozprawy k. 59-60)

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. P. (1), będąca matką wnioskodawczyni i uczestnika, była właścicielką lokalu mieszkalnego o nr (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w Ł. przy ul. (...) o pow. 35,26 m², dla którego prowadzona jest księga wieczysta nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, która stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, związanym z własnością lokalu w wielkości (...), uregulowanym w księdze wieczystej nr (...), a także właścicielką spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w Ł. przy ul. (...), o pow. 50,53 m², dla którego nie jest założona księga wieczysta.

(odpis zwykły kw k. 41-41v., okoliczności bezsporne)

Umową darowizny z dnia 11 października 2001 roku M. P. (1) darowała synowi J. P. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, o którym mowa wyżej.

(umowa darowizny k. 37-38, okoliczności bezsporne)

W dniu 10 lipca 2020 roku M. P. (1) zmarła, a spadek po niej z mocy ustawy nabyli na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z dnia 2 lutego 2021 roku (I Ns 740/20): syn J. P. oraz córka K. P. po 1/2 części każde z nich.

(postanowienie k. 10, okoliczności bezsporne)

Przed śmiercią M. P. (1) przebywała w Centrum Rehabilitacyjno-Opiekuńczym (...) w Ł.. W dniu jej śmierci z tytułu wniesionych opłat za pobyt występowała nadwyżka w kwocie 264,74 zł.

Zmarła, będąca osobą całkowicie ubezwłasnowolnioną, nie posiadała rachunku bankowego. Utrzymywała się z emerytury w wysokości 1.100 zł plus 200 zł dodatku pielęgnacyjnego, która nie wystarczała na pokrycie wydatków

związanych z jej utrzymaniem, dlatego też dzieci spadkodawczyni partycypowały co miesiąc w kosztach jej utrzymania. M. P. (1) poza nieruchomością przy ul. (...) nie posiadała żadnego majątku.

(dowód z przesłuchania wnioskodawczyni – elektroniczny protokół rozprawy z dnia 21 grudnia 2021 roku – nagranie od 00:17:59 do 00:23:47 k. 59v.-60, dowód z przesłuchania uczestnika – elektroniczny protokół rozprawy z dnia 21 grudnia 2021 roku – nagranie od 00:23:47 do 00:30:50 k. 59v.-60, pismo k. 50)

W skład spadku po M. P. (1) wchodzi:

- własność lokalu mieszkalnego o nr (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w Ł. przy ul. (...) o pow. 35,26 m², dla którego prowadzona jest księga wieczysta nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, która stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, związanym z własnością lokalu w wielkości (...), uregulowanym w księdze wieczystej nr (...), o wartości 200.000 zł;
- środki pieniężne w kwocie 264,74 zł na rachunku Centrum Rehabilitacyjno-Opiekuńczego (...) w Ł..

(odpis zwykły kw k. 41-41v., pismo k. 50)

Lokal mieszkalny nr (...) przy ul. (...) w Ł. pozostaje we władaniu uczestnika, który jednak z lokalu nie korzysta. Mieszkanie jest zamknięte i wyposażone w podstawowym zakresie. Wartość przedmiotowego lokalu wynosi 200.000 zł, natomiast wartość spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ł. 300.000 zł.

(dowód z przesłuchania wnioskodawczyni – elektroniczny protokół rozprawy z dnia 21 grudnia 2021 roku – nagranie od 00:17:59 do 00:23:47 k. 59v.-60, dowód z przesłuchania uczestnika – elektroniczny protokół rozprawy z dnia 21 grudnia 2021 roku – nagranie od 00:23:47 do 00:30:50 k. 59v.-60, okoliczności bezsporne)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił częściowo jako bezsporny, a w pozostałym zakresie na podstawie znajdujących się w aktach sprawy dowodów z dokumentów, a także w oparciu o dowód z przesłuchania wnioskodawcy i uczestnika. Zeznania tych osób były logiczne i spójne, wzajemnie ze sobą korelowały, dlatego też Sąd przypisał im walor wiarygodności.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Wedle przepisu z art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki majątkowe zmarłego z chwilą jego śmierci przechodzą na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi czwartej kodeksu cywilnego. Wraz z nabyciem spadku przez kilku spadkobierców powstaje między nimi wspólność praw i obowiązków spadkowych, która to wspólność utrzymuje się do chwili dokonania działu spadku. Do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych – z zachowaniem przepisów tytułu VIII kodeksu cywilnego (art. 1035 k.c.).

Zgodnie z przepisem art. 1037 § 1 k.c., dział spadku może nastąpić bądź na mocy umowy między wszystkimi spadkobiercami, bądź na mocy orzeczenia sądu na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców. Jeżeli do spadku należy nieruchomość, umowa o dział powinna być zawarta w formie aktu notarialnego (art. 1037 § 2 k.c.). Sądowy dział spadku powinien obejmować cały spadek. Jednakże z ważnych powodów może być ograniczony do części spadku (art. 1038 § 1 k.c.). Umowny dział spadku może objąć cały spadek lub być ograniczony do części spadku (art. 1038 § 2 k.c.).

Zgodnie z przepisem art. 684 k.p.c., skład i wartość spadku podlegającego podziałowi ustala sąd. Ponadto, w świetle przepisu art. 687 k.c. w braku podstaw do wydania postanowienia działowego na podstawie zgodnego wniosku uczestników, dział spadku będzie rozpoznany według przepisów poniższych k.p.c., co wyraźnie nawiązuje do przewidzianych przy zniesieniu współwłasności sposobów podziału: na zgodny wniosek oraz w braku zgodnego projektu podziału. Również więc w sprawie o dział spadku należy dążyć przede wszystkim do zgodnego podziału, stosując odpowiednio przepis art. 622 k.p.c. Dopiero wtedy gdy zawiodą próby doprowadzenia do działu zgodnego z

wołą wszystkich spadkobierców, sąd przeprowadzi dział stosownie do art. 623 k.p.c. i przepisów prawa materialnego. Do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności, a w szczególności art. 618 § 2 i 3 (art. 688 k.p.c.).

Zgodnie z ogólnie przyjętą zasadą Sąd ustalił skład i stan spadku na dzień śmierci spadkodawcy, zaś według cen obowiązujących w chwili orzekania (tak np. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 września 1974 roku, III CZP 58/74, OSN 1975 rok, nr 6, poz. 90). Mając powyższe na uwadze Sąd ustalił, że w skład spadku po M. P. (1) wchodzi: (1) własność lokalu mieszkalnego o nr (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w Ł. przy ul. (...) o pow. 35,26 m², dla którego prowadzona jest księga wieczysta nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, która stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, związanym z własnością lokalu w wielkości (...), uregulowanym w księdze wieczystej nr (...), o wartości 200.000 zł, (2) środki pieniężne w kwocie 264,74 zł na rachunku Centrum Rehabilitacyjno-Opiekuńczego (...) w Ł., i orzekł jak w pkt. 1 postanowienia.

Wnioskodawczyni i uczestnik byli zgodni co do sposobu podziału spadku, jak również co do wartości nieruchomości objętej spadkiem, jak i tej przekazanej uczestnikowi w formie darowizny. Oś sporu ogniskowała się wyłącznie wokół kwestii spłaty J. P.. Wnioskodawczyni stała na stanowisku, że wobec uczynionej przez zmarłą darowizny na rzecz syna, której obecna wartość przekracza wartość nieruchomości wchodzącej w skład spadku, nieruchomość ta winna przyspaść jej bez żadnych dopłat/spłat na rzecz brata. Uczestnik, nie kwestionując faktu otrzymania darowizny, wywodził z kolei, że należna mu spłata winna wynieść 75.000 zł. W świetle stanowisk stron rozstrzygnięcia wymagała kwestia zaliczenia na schedę spadkową darowizny poczynionej przez M. P. (1) na rzecz uczestnika, będącego jej spadkobiercą ustawowym.

Instytucja zaliczenia na schedę spadkową ma urzeczywistniać ideę równego traktowania dzieci i małżonka spadkodawcy w zakresie ich uprawnień do spadku i zmierza do przywrócenia właściwych proporcji dziedziczenia ustawowego, zachwianych poczynionymi przez spadkodawcę na rzecz jedynie niektórych spadkobierców nieodpłatnych przysporzeń majątkowych. Stosownie do art. 1039 § 1 k.c. jeżeli w razie dziedziczenia ustawowego dział spadku następuje między zstępnyymi albo między zstępnyymi i małżonkiem, spadkobiercy ci są wzajemnie zobowiązani do zaliczenia na schedę spadkową otrzymanych od spadkodawcy darowizn oraz zapisów windykacyjnych, chyba że z oświadczenia spadkodawcy lub z okoliczności wynika, że darowizna lub zapis windykacyjny zostały dokonane ze zwolnieniem od obowiązku zaliczenia. Zgodnie zaś z regulacją z § 3, nie podlegają zaliczeniu na schedę spadkową drobne darowizny zwyczajowo w danych stosunkach przyjęte.

Przypomnienia wymaga, iż wobec ogólnej reguły rozkładu ciężaru dowodu, wyrażonej w art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu darowizny obciąża spadkobiercę, który domaga się jej zaliczenia na schedę spadkową. Natomiast na spadkobiercy, który otrzymał przedmiot darowizny, ale twierdzi, że nie podlega ona zaliczeniu, spoczywa ciężar udowodnienia, iż darowizna została dokonana ze zwolnieniem od obowiązku zaliczenia. W niniejszej sprawie twierdzenia takie nie były przez uczestnika podnoszone.

W myśl art. 1042 § 1 i § 2 k.c. zaliczenie na schedę spadkową przeprowadza się w ten sposób, że wartość darowizn lub zapisów windykacyjnych podlegających zaliczeniu dolicza się do spadku lub do części spadku, która ulega podziałowi między spadkobierców obowiązanych wzajemnie do zaliczenia, po czym oblicza się schedę spadkową każdego z tych spadkobierców, a następnie każdemu z nich zalicza się na poczet jego schedy wartość darowizny lub zapisu windykacyjnego podlegającej zaliczeniu; Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili działu spadku. O czym była mowa wyżej, strony były zgodne co do wartości darowizny, wobec czego brak było podstaw do dopuszczenia dowodu z opinii biegłego sądowego na tę okoliczność.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 listopada 2004 roku (II CK 155/14, L.), według art. 1042 § 1 k.c. zaliczenie na schedę polega na doliczeniu do spadku wartości darowizn podlegających zaliczeniu i jest to pierwsza czynność arytmetyczna po ustaleniu wartości spadku podlegającego podziałowi. Drugą czynność stanowi podział uzyskanej sumy między spadkobierców, stosownie do udziału w spadku wyrażonego ułamkowo (obliczanie

schedy spadkowej każdego spadkobiercy). Trzecią czynnością jest zaliczanie darowizn czyli odjęcie od schedy wartości darowizny podlegającej zaliczeniu. Wynik dodatni oznacza konieczność spłaty przez spadkobiercę otrzymującego spadek w naturze. Ujemny wynik odejmowania oznacza, że spadkobierca uzyskał więcej niż przypadłoby mu, gdyby spadkodawca nie dokonał darowizny i tę część majątku zachował w postaci niezmienionej aż do otwarcia spadku; ale zgodnie z art. 1040 k.c. nadwyżki nie zwraca. Odmienny sposób zaliczania darowizny jako sprzeczny z art. 1042 § 1 k.c. nie ma podstaw. Podkreślenia wymaga ponadto, że na podstawie art. 1042 § 2 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili działu spadku. Przyjęcie jakiegokolwiek innej daty ustalenia wartości przedmiotu darowizny narusza powyższy przepis (postanowienie SN z dnia 16 kwietnia 2000 roku, II CKN 892/98, L.).

W świetle powyższych rozważań do ustalonej przez Sąd wartości spadku (200.264,74 zł) należało doliczyć wartość darowizny na rzecz uczestnika (300.000 zł), co daje sumę 500.264,74 zł. Kwotę tę należało podzielić na pół, zgodnie z ułamkiem w jakim strony dziedziczyły po M. P. (1), aby otrzymać przypadającą na ich rzecz wartość spadku. W ten sposób Sąd ustalił, że na każdego ze spadkobierców powinna przypaść kwota 250.132,37 zł. Następnie od tej kwoty należało odjąć wartość darowizny otrzymanej przez uczestnika, co oznacza, że spadkobierca ten dostał więcej, aniżeli przypadłoby mu, gdyby darowizny nie otrzymał – był na tzw. „minusie” na kwotę -49.867,63 zł. W konsekwencji dokonując działu spadku Sąd był zobligowany pominąć zarówno przysporzenie dokonane na rzecz J. P., ale także samego uczestnika, jako osobę zobowiązaną do zaliczenia darowizny na schedę spadkową – jest on traktowany tak, jakby go nie było (por. M. Gutowski (red.), Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz. Art. 627–1088. Wyd. 2, Warszawa 2019; postanowienie z dnia 2 marca 2005 roku, III CK 28/05, MoP 2005/7/322).

Zdaniem Sądu nie ma możliwości zasądzenia od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika jakikolwiek kwoty tytułem spłaty lub dopłaty. Zwłaszcza nie przekonuje Sądu twierdzenie uczestnika, iż w niniejszej sprawie należy zastosować per analogiam przepisy dotyczące zachowku. Po pierwsze, regulacja art. 1040 k.c. i 1042 k.c. jest wyczerpująca, logiczna i prowadząca do akceptowanych społecznie i pod względem sprawiedliwości skutków, zatem wg Sądu w przepisach dotyczących działu spadku i zaliczenia darowizn na schedę spadkową nie występuje luka, którą należałoby uzupełniać przepisami o zachowku. Po drugie, należy wskazać, iż nie wiadomo, które konkretnie przepisy dotyczące zachowku należałoby zastosować i w jaki sposób, bowiem art. 993 k.c. przewiduje konieczność zaliczenia darowizn przy obliczaniu zachowku (przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów poniższych, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę). Nadto, art. 991 § 2 k.c. wprost wskazuje, iż uczynienie darowizny jest jednym ze sposobów zrealizowania uprawnienia do zachowku (jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia). Co więcej, możliwe jest dochodzenie zachowku od obdarowanego w sytuacji, kiedy uprawniony do zachowku nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny. (art. 1000 § 1 k.c.).

Uczestnik otrzymał darowiznę w wysokości wyższej niż wartość majątku spadkowego, co sam przyznawał. Zatem pozostaje on względem majątku spadkowego „na plusie” w wysokości 49.867,63 zł. Uczyniona na jego rzecz darowizna zaspokoila jego potencjalne roszczenie o zachowek stosownie do art. 991 § 2 k.c., zatem spłata lub dopłata na rzecz uczestnika nie jest możliwa, a tym bardziej niezrozumiałym (w ogóle niewyjaśnionym) jest sposób wyliczenia kwoty 75.000 zł tytułem żądanej spłaty.

Mając powyższe na względzie Sąd w pkt 2 postanowienia dokonał działu spadku po M. P. (1) w ten sposób, że przyznał wnioskodawczyni K. P. na wyłączną własność składniki opisane szczegółowo w punktach: 1) a) i 1) b) postanowienia bez obowiązku spłat i dopłat na rzecz uczestnika J. P..

Ponadto, mając na uwadze fakt, że lokal mieszkalny nr (...) przy ul. (...) w Ł. znajduje się we władaniu uczestnika, Sąd w pkt 3 na podstawie art. 624 zdanie 2. k.p.c. w zw. z art. 688 k.p.c. postanowienia nakazał uczestnikowi J. P., aby wydał wnioskodawczyni K. P. w terminie 1 miesiąca od dnia uprawomocnienia się postanowienia lokal

mieszkalny opisany szczegółowo w punkcie 1) a) postanowienia. Zdaniem Sądu termin ten jest wystarczający do: potwierdzenia prawomocności postanowienia, a także skontaktowania się z wnioskodawczynią celem przekazania kluczy do mieszkania, co jak podał uczestnik, może on uczynić w każdej chwili.

O kosztach postępowania orzeczono, podstawie art. 520 § 1 k.p.c., zgodnie z ogólną zasadą ponoszenia kosztów w postępowaniu nieprocesowym, zgodnie z którą każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.